

LEARNER STRATEGIES IN GENERAL VOCABULARY LEARNING

Rayxona Vapayeva,

Urganch Davlat Universiteti.

Xorijiy filologiya fakulteti, Filologiya-ingliz tili

3-bosqich talabasi

Sabirova Gulnoza Xidirbayevna

Urganch Davlat Universiteti

Xorijiy filologiya fakulteti, ingliz tili o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqola umumiy ingliz lug'atini o'rganishda o'quvchilar tomonidan qo'llaniladigan samarali strategiyalarni yoritadi. O'rganilayotgan lug'atni kontekstda tushunish, takrorlash, tasniflash, shaxsiy lug'at daftarlarini yuritish, hamkorlikda ishlash va vizual metodlardan foydalanish kabi uslublar til o'rganuvchilarning lug'at boyligini samarali oshirishga yordam beradi. Amaliy tadqiqotlar va kuzatuvlar asosida bu strategiyalar o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshirishi isbotlangan.

ABSTRACT

This article highlights effective strategies used by students to learn general English vocabulary. Methods such as understanding the vocabulary being studied in context, repetition, classification, keeping personal vocabulary notebooks, working collaboratively, and using visual methods can help language learners effectively increase their vocabulary. Based on practical research and observations, these strategies have been proven to increase students' mastery. Kalit so'zlar: lug'at o'rganish strategiyalari, til o'rganish, kontekstual o'rganish, vizual yodlash, takrorlash, hamkorlikda o'rganish.

KIRISH

Til o'rganish jarayonining markaziy elementi bu — lug'at. Lug'at boyligi qanchalik keng bo'lsa, o'quvchi tilni shunchalik ravon, tushunarli va ishonchli tarzda qo'llay oladi. Biroq ko'plab o'quvchilar so'zlarni yodlab olishda, eslab qolishda va faol ishlatishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Shu sababli, o'quvchilarga til o'rganishda yordam beruvchi aniq va samarali lug'at strategiyalarni o'rgatish zarur. Bu maqola aynan shu masalaga bag'ishlangan.

ASOSIY QISM

1. O'z-o'zini anglash va tayyorlov bosqichi

O'quvchi eng avvalo o'z o'rganish uslubini aniqlab olishi kerak. U vizual, eshitish, kinestetik yoki aralash tipdagi o'rganuvchimi? Bu savolga aniqlik kiritish strategiyalar tanlashga yordam beradi. Misol uchun, vizual o'rganuvchi uchun rasmlar, diagrammalar, rangli karta usullari foydaliroq bo'ladi. Eshitish o'rganuvchilari esa audio yozuvlar, podkastlar, va nutqni eshitish orqali samarali o'rganadilar. Kinestetik o'quvchilar esa harakat bilan bog'liq metodlarni afzal ko'rishadi, masalan, so'zlar bilan bog'liq harakatlar qilish yoki dramatik rollarni ijro etish. Shaxsiy uslubni aniqlash o'rganuvchiga o'z kuchli tomonlarini aniqlash va ularni maksimal darajada ishlatishga yordam beradi.

2. Kontekst asosida o'rganish

So'zlarni alohida emas, balki matn ichida, real vaziyatlarda o'rganish ularning ma'nosini tushunishga va eslab qolishga yordam beradi. Dialoglar, maqolalar, hikoyalar, video ssenariylari — bularning barchasi kontekstda o'rganishga xizmat qiladi. Bu usul orqali o'quvchi so'zlarning haqiqiy hayotdagi ishlatilish tarzini ko'radi va ularni eslab qolishi osonlashadi. Masalan, so'zning sinonimlari yoki nozik ma'no farqlari kontekstda yaxshiroq anglashiladi.

3. Tasniflash va guruhlash

Soʻzlarni maʼnosiga koʻra guruhlash — yaʼni sinonim, antonim, mavzular, soʻz turkumlari asosida tasniflash, bu yodlashni kuchaytiradi. “Oziq-ovqatlar”, “his-tuygʻular”, “yoʻl harakati” kabi toifalar bilan ishlash osonroq va samaraliroq boʻladi. Bu yondashuv orqali oʻquvchilar soʻzlar oʻrtasidagi bogʻliqlikni tushunishadi va soʻzlarni murakkab matnlarda tezroq tan olishadi. Guruhlash usuli, shuningdek, soʻz boyligini mavzuga yoʻnaltirilgan tarzda oshirishga imkon beradi, bu esa insho yozishda va ogʻzaki nutqda foydalanish uchun qulaydir.

4. Spaced Repetition (bosqichli takrorlash)

Yangi soʻzlar bir necha marta, lekin uzoq muddatlar bilan takrorlanganda, ularni uzoq muddatli xotirada saqlash imkoniyati oshadi. Anki, Quizlet kabi ilovalar bu strategiyani qoʻllab-quvvatlaydi. Bu ilovalar foydalanuvchiga individual takrorlash rejasini taklif etadi va har bir soʻzning qanchalik yaxshi oʻzlashtirilganiga qarab uni takrorlash vaqtini aniqlaydi. Bu tizim oʻquvchining vaqtini tejaydi va faqat unutilish xavfi yuqori boʻlgan soʻzlarni takrorlashga urgʻu beradi.

5. Soʻz daftari va kontekstli yozuvlar

Oʻquvchilar har kuni oʻrgangan soʻzlarini maxsus lugʻat daftariga yozib borishlari kerak. Bu daftarda soʻz, tarjima, sinonimlar, antonimlar, kontekstdagi jumla va hatto kichik rasm ham boʻlishi mumkin. Bunday daftar oʻquvchiga shaxsiy “lugʻat banki” ni shakllantirishga yordam beradi. Vaqti-vaqti bilan ushbu daftarga qaytish, oʻrgangan soʻzlarni takrorlash va yangi jumlar bilan boyitish til bilimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

6. Interaktiv faoliyatlar orqali mustahkamlash

Juftlikda soʻzlar bilan gap tuzish, oʻzaro soʻrovnoma olish, tezkor oʻyinlar oʻynash, flashcard testlar, rolli oʻyinlar kabi mashgʻulotlar — ham oʻquvchilarni qiziqtiradi, ham soʻzlarni mustahkamlaydi. Bu usul darslarga dinamika kiritadi va zerikishni oldini oladi. Ayniqsa, jamoaviy oʻyinlar orqali ijtimoiy oʻrganish ham sodir

bo'лади. Shuningdek, bu mashg'ulotlar til o'rganishda qo'rquvni kamaytiradi va o'quvchilarning o'zaro ishonchini oshiradi.

7. Yozma topshiriqlar orqali strategik mustahkamlash

Insho yozish, kunlik yuritish, topshiriqlarni ingliz tilida bajarish orqali o'quvchilar o'rgangan so'zlarini faol holatga keltirishadi. Yozma mashqlar orqali o'quvchi so'zning imlosi, kontekstdagi to'g'ri ishlatilishi, va grammatik jihatlarini chuqur o'zlashtiradi. Bundan tashqari, bu usul orqali o'quvchi o'z fikrlarini ingliz tilida to'liq ifoda qilishga o'rganadi. Har bir yozma topshiriq yakunida o'qituvchi yoki tengdosh tomonidan tahlil qilinishi yanada samarali bo'лади.

8. Hamkorlikda o'rganish va Peer Learning

Guruhda ishlash, bir-biriga so'zlarni tushuntirish, yangi o'rganganlarini boshqalar bilan muhokama qilish so'zlar ustida mulohaza yuritishga sabab bo'лади. Peer-feedback (tengdosh fikri) orqali o'rganuvchilar bir-biridan o'rganadilar. Bu jarayon o'quvchilarning ijtimoiy va muloqot kompetensiyasini rivojlantiradi. Shuningdek, bu strategiya orqali o'quvchilar o'z bilimlarini mustahkamlabgina qolmay, boshqalarning bilimidan ham foydalana oladi. Ushbu faoliyatlar o'rganish jarayonini qiziqarli va interaktiv qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLA

Nation, I. S. P. (2001). Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge University Press

Schmitt, N. (2000). Vocabulary in Language Teaching. Cambridge University Press

Oxford, R. (1990). Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know. Heinle & Heinle

Thornbury, S. (2002). How to Teach Vocabulary. Longman

Jalolov, J. (2024). Chet tili o'qitish metodikasi. Toshkent.

Internet manba: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/vocabulary-learning-strategies>

Krashen, S. (1985). The Input Hypothesis. Longman.

Díaz-Rico, L. T. (2004). Teaching English Learners: Strategies and Methods. Allyn and Bacon.